

Н. М. Ковтун,
кандидат філософських наук, доцент, докторант
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ВОЛЬОВІ СТАНИ У КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ІНДИВІДА І СУСПІЛЬСТВА

У статті розкрито взаємозалежність між вольовими станами та соціальною активністю на індивідуальному і суспільному рівнях. Значну увагу в дослідженні зосереджено на з'ясуванні співвідношення між вольовими станами і вольовими якостями. Розкрито діалектичну єдність між соціальною активністю і соціальною апатією як специфічними вольовими станами. Соціальна активність визначається як іманентна особистісна якість, посередництвом якої людина цілеспрямовано здійснює перетворення в соціальному і природному середовищі. Натомість соціальна апатія розглядається як стан цілковитої байдужості, соціальної і психологічної пасивності, повної або часткової втрати інтересу до соціальної дійсності.

Ключові слова: вольові стани, соціальна активність, соціальна апатія, індивід, суспільство.

Постановка проблеми. Соціальні трансформації і модернізація українського суспільства на поч. ХХІ ст. неможливі без формування високого рівня соціальної активності індивіда і суспільства загалом. У контексті цього важливу роль відіграє дослідження вольових станів як джерела соціальної активності. Актуальність дослідження вказаної проблематики посилюється й тим, що нівеляція й деградація індивідуальної і суспільної волі припадає на др. пол. ХХ ст., коли джерелом соціальної апатії став швидкий темп життя. Людина, не встигаючи сприйняти величезний потік інформації, потрапляє у стан розгубленості а згодом і байдужості. Соціальна апатія в сучасному суспільстві поглиблюється й через кризу релігійної, політичної й культурної самоідентифікації в умовах засилля масової культури і впровадження політики мультикультуралізму. Власне вихід зі стану соціальної апатії і віднайдення нових джерел актуалізації соціальної активності людини на основі задіяння її вольової сфери є одним з основних завдань людства на сучасному етапі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тривалий час у науковій парадигмі проблематики дослідження вольових станів зосереджувалась у сфері психології. У напрацюваннях В. Іваннікова, Є. Ільїна, О. Лазурського, М. Левітова, С. Рубінштейна, П. Рудика, В. Селіванова розкриваються сутнісні ознаки вольових станів та їх співвідношення з вольовими якостями. Натомість у роботах Ф. Генова та А. Пуні були досліджені вольові стани у контексті фізичного виховання спортсменів. У вітчизняній філософській і соціологічній парадигмі вольові стани не стали предметом значної зацікавленості. Увага науковців переважно зосереджувалася на аналізі станів соціальної активності й апатії, тісно пов'язаних із вольовою сферою. У радянській філософії соціальна активність була предметом особливої зацікавленості Є. Ануфрієва, який доводив, що соціальною може бути лише та активність, що сприяє суспільному прогресу. У пострадянській філософії феномен соціальної активності було досліджено у працях К. Альбуханової-Славської, О. Асмолова, А. Брушлинського, Б. Вяткіна, І. Джедаряна, Д. Леонтєва, В. Петровського та ін. В українській науковій парадигмі до проблематики вивчення соціальної активності, зокрема у політичній сфері, зверталися І. Білоус, С. Грабовська, Н. Дембіцька, Г. Євдокимова, С. Єгорова, А. Лісневська, В. Татенко.

У західній філософській парадигмі соціальна апатія як один із важливих вольових станів стала предметом дослідження Д. Белла, Г. Блумера, Ж. Бодрієра, В. Джемса, Н. Елізафа, А. Камю, Г. Маркузе, Ч. Міллза, Х. Ортеги-і-Гассета, Дж. Серля. У їх напрацюваннях соціальна апатія розглядається у контексті нівеляції провідної ролі ідеології у сучасних державах та руйнування традиційних соціальних інститутів, проблеми "щасливої апатії" як перенасичення інформацією і матеріальними благами, розвитку масового суспільства. У пострадянській російській філософії феномен соціальної апатії став предметом аналізу Р. Кадиржанова, Г. Кертмана, І. Клямкіна, Т. Кутковец, Ю. Набок, І. Фан, В. Федотової, І. Ясавєєва, у працях яких апатія розглядається в умовах перехідних посттоталітарних суспільств та зростаючої маргіналізації суспільства. До дослідження проблеми соціальної апатії і аномії в українській соціальній філософії зверталися О. Івченко, В. Лях, В. Рябченко. Однак, незважаючи на значний інтерес до вказаної проблематики, співвідношення вольових станів і соціальної активності індивіда й суспільства не стало предметом ґрунтовного аналізу в українській соціально-філософській парадигмі.

Метою дослідження є визначення взаємозалежності вольових станів та соціальної активності індивіда і суспільства загалом.

Дослідження соціальної активності на індивідуальному і суспільному рівнях завбачує звернення до аналізу вольових станів людини загалом. Цей аналіз неможливий без визначення їх співвідношення з іншими психічними станами. У науковій традиції тривалий час використовувався поділ психічних процесів на пізнавальні, емоційні й вольові. Але навіть ця загальна класифікація, на думку М. Левітова, недостатня, адже невідомо, наприклад, до яких процесів відносити увагу й інтерес. Окрім того, в ній

зміщуються психічні процеси і функції: процес мислення стоїть в одному логічному ряді з функцією пам'яті [1: 181]. Більше того, спроби здійснити універсальну класифікацію індивідуальних психологічних характеристик особистості, за виключенням темперамента, виявилися невдалими. У науковій парадигмі лише типологія темпераментів має традицію, яка розпочинається з часів античності, зокрема напрацювань Галена.

Відтак, і класифікація психічних станів постає також достатньо серйозною проблемою. Як слушно зауважує М. Левітов, відмовившись від вичерпної універсальної класифікації психічних станів, ми все-таки маємо зробити деякі узагальнення, які дозволять встановити між ними лінії подібності й відмінності [1: 182]. Отже, прийнята у нашому дослідженні типологія є достатньо умовною й матиме робочий характер. У контексті цього заслуговує на увагу класифікація психічних станів, запропонована В. Ганzenом. Згідно з нею, з усієї множинності психічних станів можна виділити дві основні групи: 1) стани, які характеризують афективно-вольову сферу психічної діяльності людини; 2) стани свідомості-уваги. У групі вольових станів також виділяють дві підгрупи: праксичні та мотиваційні [2: 189-190]. Праксичні стани пов'язані з різними етапами трудової діяльності. До другої підгрупи належать стани, спрямовані на задоволення матеріальних і духовних потреб людини. Зауважимо, що вказаний поділ також має умовний характер, адже праксичні стани можуть бути спрямовані на задоволення матеріальних і духовних потреб.

Однак, виходячи з проблематики нашого дослідження, більш прийнятною є класифікація вольових станів М. Левітова, де чи не вперше у вітчизняній філософській і психологічній літературі здійснюється визначення сутнісних ознак волі, вольових якостей і вольової регуляції. Так у праці "Про психічні стани людини" [3] автор розглядає вольові стани як готовність людини виконувати трудові й навчальні завдання, обумовлену стійкими властивостями її індивідуальності та рівнем володіння спеціальними знаннями і вміннями. При цьому він поділяє вольові стани на стани вольової активності й пасивності, рішучості й нерішучості, впевненості й невпевненості, стриманості й нестриманості. До вольових станів дослідник відносить і "боротьбу мотивів", і феномен розкаяння. У нашому дослідженні ми особливу увагу зосередимо на аналізі вольових станів активності, пасивності, мобілізаційної готовності як засадничих для розвитку соціальної сфери. Водночас до запропонованої М. Левітовим класифікації можна висловити й декілька зауважень. Це стосується, зокрема феноменів рішучості й нерішучості, які мають ознаки і вольових станів, і вольових якостей. Що стосується "боротьби мотивів" і розкаяння, то вони лише опосередковано належать до вольової проблематики.

Вольові стани як тимчасові психічні стани особистості, за твердженням В. Селіванова, є сприятливими внутрішніми умовами для подолання поточних труднощів і досягнення успіху в діяльності. До них дослідник відносить стани оптимізму й загальної активності, мобілізаційної готовності, зацікавленості, рішучості та ін. [4: 17]. Саме у цих вольових станах якнайповніше виявляється зв'язок волі з емоціями. У такому розумінні соціальна активність лише тоді буде успішною, коли раціональна її складова поєднується з емоційною й вольовою сферою. Утім емоційні стани можуть знижувати, а іноді й нівелювати вольову активність особи й соціальної групи. До них дослідник відносить стани апатії і стресів як вияв надмірної психічної напруги, джерелами яких є фактори, що супроводжують науково-технічний прогрес прискорення темпу життя, швидкі зміни в соціальних умовах та ін. [4: 17]. Зауважимо, що в запропонованих напрацюваннях дослідника є певні суперечності. Мається на увазі визначення В. Селівановим вольових станів як психічних станів особистості, які вказують на сприятливі умови для подолання труднощів, що виникають у житті людини. Автор акцентує увагу на тому, що вольові стани властиві для особистості. Утім, якщо говорити про сферу соціальної діяльності, то вольові стани є важливою сферою виявлення сутнісних ознак індивіда й особи як суб'єктів соціальної активності.

У контексті цього визначення сутнісних ознак вольових станів має значний теоретичний потенціал. Це пов'язане з тим, що в науковій парадигмі поняття "вольові стани" тривалий час функціонує, однак його ознаки й зміст залишаються остаточно невизначеними. При цьому заслуговує на прискіпливу увагу думка Є. Ільїна, що вольові стани стають предметом обговорення, коли говорять: людина осмілила, розхоробрилась, стала відважною, мобілізованою. Відтак, можемо говорити про стани відваги, рішучості, бойового збудження, зосередженості, змобілізованості, готовності, уважності [5: 125]. Оскільки ці характеристики вказують на певну тривалість вольових станів, маємо право говорити про їх прив'язаність до певного часового проміжку як атрибутивної ознаки вольових станів.

Визначення атрибутивних ознак вольових станів потребує їх співставлення з достатньо близькими й одночасно відмінними від них вольовими якостями. На нашу думку, вольові якості вказують, насамперед, на сутнісні особистісні ознаки, які виявляються у відповідних соціокультурних умовах. Вони мають позачасовий характер і належать до сфери потенційного, до певного часу невиявленого. Натомість вольові стани прив'язані до певного часового проміжку, який може бути як короткотривалим, так і довготривалим. При цьому вольові стани втілюють перехід від потенційного до реального. Враховуючи вищесказане, прийнятним є визначення вольових станів як тимчасових внутрішніх станів індивіда, особи або соціальної групи, які сприяють їх адаптації до природної й соціальної необхідності.

У контексті дослідження співвідношення вольових станів і соціальної активності необхідно звернутися до їх аналізу на індивідуальному і суспільному рівнях. До цієї проблематики свого часу зверталася радянська дослідниця Ю. Сосновнікова. На її думку, поняттям стан охоплюються всі психічні компоненти, їх

взаємовідношення (структура), відносна стійкість і динамічність, визначена загальна напруга (сила), наявність домінуючих компонентів, які визначають "видову багатоманітність" станів, виконання функції, смисл якої полягає у встановленні певних взаємовідносин суб'єкта (індивіда, груп, мас) з середовищем [6: 142]. Однак, тотожності між поняттями психічного стану індивіда і соціальних груп зовсім немає. Стан соціальної групи жодним чином не може бути механічною сумою психічних станів окремих індивідів. Хоча вони й містять у собі відображення психічних станів багатьох індивідів, груп людей, класів, народів, спільнот, однак психічні, зокрема вольові стани соціальних спільнот містять у собі й їх синтез.

Не всі компоненти вольових станів індивідів властиві для стану усєї групи. Ймовірно, що найбільшою актуалізації набувають ті компоненти станів, які є загальними для усєї спільноти. Так само, особистісні орієнтації, навіть високого ступеня інтенсивності, але властиві лише деяким індивідам, не можуть зазвичай стати визначальними для усєї групи. Утім, на рівні переконання й маніпулятивних практик воля одного індивіда може цілком бути нав'язаною колективній волі.

Радянська дослідниця також окреслила й відмінності між вольовими станами індивідів і великих соціальних груп. У психічних станах має вирішальну роль відіграють показники більш важливого соціального і політичного значення: рівень свідомості мас, коло інтересів, ідеали, переконання, потреби, соціальна спрямованість індивідів. Емоційний тон, настрої набувають значення лише у тому випадку, якщо вони входять у комплекс з іншими суспільними компонентами [6: 143]. Поряд з усталеними в соціологічній парадигмі ознаками має дослідниця виділяти й низку власних. Якщо до усталених ознак належить масовидність, яскраво виражений соціальний характер, велика політична значущість у житті суспільства, індикація зазначеної тенденції суспільного розвитку, здатність до швидкої іррадіації ("заразність" цих станів), збільшення їх сили і значення зі збільшенням мас, то до нових ознак Ю. Сосновнікова відносить інформативність у діяльності соціальних спільнот і тенденцію до закріплення в їх середовищі нових зразків соціокультурного досвіду [6: 143]. Зауважимо, що ознаки, властиві для суспільних психічних станів, тією чи іншою мірою характерні й для індивіда. Водночас, пізнання індивідуальних психічних станів, зокрема вольових, постає важливим джерелом дослідження суспільних станів.

Специфіка нашого дослідження завбачує необхідність більш прискіпливого дослідження власне станів соціальної активності і соціальної пасивності як діалектично пов'язаних із вольовою сферою. Щодо розуміння поняття "активність" в науковій літературі немає усталеного характеру. Виділяють декілька підходів щодо його тлумачення. За першим підходом активність розглядається як поняття ширше за обсягом, порівняно з поняттям "діяльність" (Л. Коган, А. Петровський, М. Ярошевський). У такому контексті активність властива усій різноманітності біологічних організмів. Активність супроводжує не тільки зародження і розвиток, а й самозбереження і самовідтворення організмів. Діяльність, згідно з цим підходом, постає специфічною формою активності людини, способом реалізації її здібностей, втіленням її активного ставлення до природи і суспільства. При цьому активність набуває особливого значення як найважливіша якість людини, як здатність змінювати навколишню дійсність відповідно з власними потребами, поглядами.

У межах другого підходу активність розуміється як поняття вужче за обсягом, відносно поняття "діяльність". Вказаний підхід сформувався у межах діяльнісного підходу у сфері психології. У такій інтерпретації активність постає мірою діяльності, ступенем її інтенсивності (К. Альбуханова-Славська, Ю. Гіппенрейтер, М. Леонтьєв, С. Рубінштейн). Саме з огляду на це вживаються поняття "активна діяльність", "активна поведінка", "активна участь". Похідним від поняття "активності" є "соціальна активність". Тривалий час у соціології вказане поняття у межах соціології тлумачилося у трьох основних аспектах: як явище, як стан, як відношення.

Сутнісними ознаками соціальної активності є орієнтація особистості на прагнення впливати на соціальні процеси, націленість змінювати або зберігати існуючий соціальний стан. У контексті цього, заслуговує на увагу визначення соціальної активності, запропоноване В. Коганом. Згідно з ним, соціальна активність – є свідомою і цілеспрямованою діяльністю особистості і її цілісно-психологічною якістю, які будучи діалектично обумовленими, визначають і характеризують ступінь або міру персонального впливу суб'єкта на предмет, процеси і явища навколишньої дійсності. Більше того, соціальна активність розглядається автором як "міра розвитку сутнісних сил соціального суб'єкта" [7: 27]. Виходячи з цього, діяльність інтерпретується як спосіб існування соціального суб'єкта і як реальний прояв його соціальної активності. У нашому дослідженні соціальна активність розуміється як системна соціальна якість та специфічний вольовий стан, у межах яких відображається активне ставлення людини до суспільства та рівень взаємодії індивідів, малих та великих соціальних груп.

Рушійними силами соціальної активності можуть бути внутрішні й зовнішні чинники. Зазвичай, якщо до внутрішніх чинників соціальної активності відносять індивідуальні і суспільні потреби, інтереси, мотиви, то зовнішні чинники позначені конформістським характером, який зумовлюється впливом зовнішніх умов, тиском соціальної групи чи суспільства загалом. Однак, у переліку чинників активності основна увага сконцентрована на дослідженні раціонально зумовлених, а не на ірраціональних чинниках, які часто є рушійною силою соціальної активності. До таких можна віднести воління, прагнення, емоції, інстинкти, інтуїтивні стани.

Стан соціальної активності корелюється зі станом соціальної апатії. У запропонованому дослідженні ми розглядаємо соціальну апатію як "стан особистості або соціальної групи, який характеризується

цілковитою байдужістю, соціальною і психологічною пасивністю, повною або частковою втратою інтересу до соціальної дійсності" [8]. Найсильніший вплив соціальної апатії простежується у сфері вольових станів і мислення. Людина, за твердженням О. Прохорова, в стані апатії не може і не хоче примусити себе щось вчинити або щось змінити. Її воля слабне, вона начебто "пливе за течією" [9: 297]. Натомість у сфері мислення людина починає відганяти від себе певні думки, а якщо й змушена розмірковувати про щось, то швидко робить висновок про безперспективність власних спроб. За тривалістю соціальна апатія може бути довготривалою або короткочасною. Довготривала апатія здатна переходити у стан апатичності як стійкої властивості особи або соціальної групи. Зазвичай, стан тривалої соціальної апатії властивий для авторитарних і тоталітарних спільнот, де відбувається нівеляція й профанація основних прав і свобод громадян.

Водночас у дослідженні ми опираємось на теоретико-методологічну позицію, за якою соціальна апатія, окрім деструктивних ознак, може й мати конструктивний характер. Соціальна апатія є необхідною формою соціальної буттєвості, своєрідним способом адаптації індивіда й соціальної групи до природних і суспільних викликів. Показовим щодо цього є розвиток китайського та індійського суспільств. Існуючи на основі тисячолітнього функціонування закритої сільської общини з високим ступенем соціальної апатії щодо зовнішньої сфери, ці цивілізації збереглися на протязі щонайменше трьох тисячоліть. Натомість надмірне виділення енергії під час соціальної активності призводить у перспективі до виснаження соціального організму. Під впливом виснаження відбувається нівеляція здатності людини прийняти будь-яке рішення. На індивідуальному рівні особа, яка усвідомлює власну нездатність протистояти потужним державним апаратам, транснаціональним компаніям, всеосяжним комп'ютерним технологіям, переконається у власному безсиллі. Відсутність соціальної активності, небажання приймати рішення стає нормою існування людини у сучасному глобалізованому світі.

Окрім станів вольової соціальної активності і соціальної пасивності значна увага в науковій літературі присвячена дослідженню стану мобілізаційної готовності, який переважно стосується інтелектуальної і спортивної сфери. Зокрема до цієї проблематики зверталися Ф. Генон, С. Ільїн, А. Пуні. На думку С. Ільїна, мобілізаційна готовність – це доволі стійкий стан, який триває від декількох годин до декількох днів та відображає виникнення цільової домінанти, що спрямовує свідомість людини на досягнення високого результату і готовність боротися з будь-якими труднощами під час майбутньої діяльності [5: 126]. Це готовність проявляти максимум вольових зусиль, не впадаючи у несприятливий емоційний стан. Стан мобілізаційної готовності дозволяє спрямувати свідомість не на очікування успіху або невдачі, а на контроль власних дій. Вказаний стан втілює здатність особи виявляти максимум вольових зусиль, спрямовуючи свідомість до досягнення певної мети, відкинувши несприятливі аспекти виявлення емоцій.

Стан мобілізаційної готовності супроводжується прискоренням оперативного мислення та формуванням певного рівня впевненості. При цьому важливо, "щоб впевненість не переростала в самовпевненість. Наприклад, було доведено, що спортсмени досягали кращих результатів, коли рівень їх впевненості в успісі складав у середньому 70 % від максимального" [5: 126]. Виходячи з цього, маємо право говорити про оптимальний рівень упевненості як важливу умову успіху. Завищений або занижений рівень впевненості засвідчує неадекватність у сприйнятті дійсності, що зумовлює неоптимальний рівень стану мобілізаційної готовності. Це засвідчує необхідність певної частки невпевненості в діяльності людини для досягнення абсолютного успіху.

Висновки. Загалом, вольові стани як готовності особи виконувати певні завдання втілюють перехід від сфери потенційного до реального. Якщо на суспільному рівні набувають актуалізації лише ті компоненти індивідуальних вольових станів, які є загальними для більшості представників соціальної групи, то в межах маніпулятивних практик воля індивіда може бути нав'язана колективній волі. Вольові стани якнайповніше реалізуються у станах соціальної активності, соціальної апатії та стану мобілізаційної готовності. При цьому соціальна активність тлумачиться як специфічний вольовий стан та системна соціальна якість, у межах якої відображається активне ставлення людини до різних сфер соціальної дійсності та виявляється рівень взаємодії індивідів, малих та великих соціальних груп. Водночас соціальна апатія є станом, який характеризується цілковитою байдужістю, соціальною і психологічною пасивністю, повною або частковою втратою інтересу до перетворень у соціальній сфері. У свою чергу, стан мобілізаційної готовності втілює здатність особи виявляти максимум вольових зусиль, спрямовуючи свідомість до досягнення певної мети, відкинувши несприятливі аспекти виявлення емоцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Левитов Н. Д. Классификация психических состояний / Н. Д. Левитов ; [сост. и общая редакция Л. В. Куликова] // Психические состояния. – СПб. : Питер, 2001. – С. 181–184.
2. Ганзен В. А. Систематизация психических состояний / В. А. Ганзен ; [сост. и общая редакция Л. В. Куликова] // Психические состояния. – СПб. : Питер, 2001. – С. 189–196.
3. Левитов Н. Д. О психических состояниях человека / Н. Д. Левитов. – М. : Просвещение, 1964. – 344 с.
4. Селиванов В. И. Воспитание воли в условиях соединения обучения с производственным трудом / В. И. Селиванов. – М. : Высшая школа, 1980. – 95 с.
5. Ильин Е. П. Психология воли / Е. П. Ильин. – [2-е изд.]. – СПб. : Питер, 2009. – 368 с.

6. Сосновникова Ю. Е. К сравнительной характеристике психических состояний индивида и масс / Ю. Е. Сосновникова // Вопросы философии. – 1972. – № 2. – С. 141–144.
7. Коган Л. Н. Цель и смысл жизни человека / Л. Н. Коган. – М. : Мысль, 1984. – 252 с.
8. Социология: Энциклопедия / [сост. А. А. Грицанов, В. Л. Абушенко, Г. М. Евелькин, Г. Н. Соколова, О. В. Терешченко]. – Мн. : Книжный Дом, 2003. – 1312 с.
9. Прохоров А. О. Апатия / А. О. Прохоров ; [сост. и общая редакция Л. В. Куликова] // Психические состояния. – СПб. : Питер, 2001. – С. 297–299.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Levitov N. D. Klassifikatsiya psikhicheskikh sostoyaniy [Classification of Mental Conditions] / N. D. Levitov ; [sost. i obshchaya redaktsiya L. V. Kulikova] // Psikhicheskie sostoyaniya [Psychic Conditions]. – SPb. : Piter, 2001. – S. 181–184.
2. Ganzen V. A. Sistematizatsiya psikhicheskikh sostoyaniy [Systematization of Mental Conditions] / V. A. Ganzen ; [sost. i obshch. red. L. V. Kulikova] // Psikhicheskie sostoyaniya [Psychic Conditions]. – SPb. : Piter, 2001. – S. 189–196.
3. Levitov N. D. O psikhicheskikh sostoyaniyakh cheloveka [About Mental Conditions of a Man] / N. D. Levitov. – М. : Prosveshchenie, 1964. – 344 s.
4. Selivanov V. I. Vospitanie voli v usloviyakh soedineniya obucheniya s proizvodstvennym trudom [Education of Will in the Conditions of Connection of Teaching with the Labour Production] / V. I. Selivanov. – М. : Vysshaya shkola, 1980. – 95 s.
5. Пин Е. П. Психология воли [Psychology of Will] / Е. П. Пин. – СПб. : Питер, 2009. – [2-е изд.]. – 368 с.
6. Sosnovnikova Yu. E. K sravnitel'noy kharakteristike psikhicheskikh sostoyaniy individa i mass [To the Comparative Description of Mental Conditions of an Individual and the Masses] / Yu. E. Sosnovnikova // Voprosy filosofii [Philosophical Questions]. – 1972. – № 2. – S. 141–144.
7. Kogan L. N. Tsel i smysl zhizni cheloveka [A Man's Purpose and Sense of Life] / L. N. Kogan. – М. : Mysl, 1984. – 252 s.
8. Sotsiologiya [Sociology] : [entsiklopediya] / [sost. A. A. Gritsanov, V. L. Abushenko, G. M. Evelkin, G. N. Sokolova, O. V. Tereshchenko]. – Мн. : Knizhnyy Dom, 2003. – 1312 s.
9. Prokhorov A. O. Apatiya [Apathy] / A. O. Prokhorov ; [sost. i obshchaya redaktsiya L. V. Kulikova] // Psikhicheskie sostoyaniya [Psychic Conditions]. – SPb. : Piter, 2001. – S. 297–299.

Матеріал надійшов до редакції 14.05. 2014 р.

Kovtun N. M. Volievye sostoyaniya v kontsekte issledovaniya sotsial'noy aktivnosti individa i obshchestva.

В статье раскрывается взаимозависимость волевых состояний и социальной активности на индивидуальном и общественном уровнях. Значительное внимание в исследовании сконцентрировано на изучении соотношения между волевыми состояниями и волевыми качествами. Раскрыто диалектическое единство между социальной активностью и социальной апатией как специфическими волевыми состояниями. Социальная активность интерпретируется как имманентное личностное качество, под влиянием которого человек целенаправленно совершает трансформации в социальной и природной среде. В свою очередь, социальная апатия рассматривается как состояние абсолютного равнодушия, социальной и психологической пассивности, абсолютной или частичной потери интереса к социальной действительности.

Ключевые слова: волевые состояния, социальная активность, социальная апатия, индивид, общество.

Kovtun N. M. Will States within the Research of the Social Activity of a Person and a Society.

In the article the interdependence between will states and social activity of a person and a society is revealed. In the research work will states are determined as temporal inner states of a person and a social group which facilitate their adaptation to the natural or social necessity. The correlation between will states of a person and the social activity is emphasized. Alongside with it the author reveals the dialectic unity between the social activity and the social apathy as particular will states. Social activity is determined as the immanent personal feature by means of which a person makes transformations in social and natural surroundings. Social apathy instead is treated as a state of a complete indifference, social and psychological passiveness, partial or complete loss of interest to the social reality. In the article the particular attention is paid to the analysis of will state of mobilization willingness which embodies a person's ability to demonstrate maximal will efforts which aim the consciousness to reach a particular goal.

Key words: will states, social activity, social apathy, person, society.